

Detencia po slovensky

Nový trestný zákon č. 301/2005 Z.z. účinný od 1.1.2006 v porovnaní so starým trestným kódexom uspokojil dlhé roky trvajúce volanie odbornej psychiatrickej verejnosti po zriadení detenčných ústavov, najmä z dôvodu, že niektoré duševné poruchy (niektoré závažné špecifické poruchy osobnosti, niektoré organické poruchy, niektoré sexuálne deviácie, neúspešne opakovane liečené závislosti od psychoaktívnych látok) nemožno terapeuticky ovplyvniť, ale tieto poruchy podmieňujú u svojich nositeľov páchanie trestnej činnosti.

Jedinci trpiaci uvedenými poruchami umiestnení v psychiatrických ústavných zariadeniach svojou agresivitou alebo inou nebezpečnou aktivitou predstavujú nebezpečenstvo pre spolupacientov a pre ošetrojúci personál a kvôli nedostatočnému stráženiu zdravotníckych zariadení aj pre spoločnosť, navyše ich dlhodobý pobyt bez šance na zlepšenia psychického stavu vyvoláva u ošetrojúceho zdravotníckeho personálu pocity zbytočnosti a frustrácie. Detencia znamená kvalitatívnu zmenu v starostlivosti o takto postihnutých jedincov, lebo rieši najmä otázku bezpečnosti.

S účinnosťou od 1.1.2006 bol prijatý nový trestný zákon, ktorý detenciu vymedzuje v §§ 81 a 82 nasledovne :

Detencia (§ 81 a 82 TZ)

patrí medzi ochranné opatrenia, ktorého úlohou je ochrana spoločnosti a jej členov pred tými páchatel'mi, kt. počas výkonu trestu odňatia slobody ochoreli nevyliciteľnou duševnou poruchou a je tu obava, že aj po výkone trestu odňatia slobody stále pretrváva nebezpečenstvo pre spoločnosť'.

Súd môže rozhodnúť o nariadení detencie pre týchto páchatel'ov:

1. odsúdený, ktorý vo výkone trestu odňatia slobody ochorie duševnou chorobou, podľa lekárskeho posudku nevyliciteľnou a ktorého pobyt na slobode je vzhľadom na jeho doterajšiu spáchanú trestnú činnosť pre spoločnosť nebezpečný;
2. páchateľ úmyselného trestného činu, pred skončením výkonu trestu odňatia slobody, ktorý sa odmieta podrobiť ochrannému liečeniu, alebo toto u neho neplní svoj účel pre negatívny postoj pacienta a ktorého pobyt na slobode je pre spoločnosť nebezpečný;
3. páchateľ zločinu, ktorý je spáchaný zo sexuálneho motívu, alebo páchateľ, ktorý opätovne spácha obzvlášť závažný zločin- páchateľ sa umiestni do detenčného ústavu po výkone trestu odňatia slobody.

Účelom detencie je umiestnenie páchateľa v detenčnom ústave s osobitným liečebným režimom a následná izolácia páchateľa od spoločnosti, ktorá by mu mala zabrániť v ďalšom páchaní trestných činov.

Ak nie je možné ochranu spoločnosti zabezpečiť miernejšími prostriedkami ako je detencia, môže pobyt odsúdeného v detenčnom ústave v prípade potreby trvať aj doživotne.

Na návrh detenčného ústavu najmenej 1 krát ročne preskúmava súd dôvodnosť držania odsúdeného v detenčnom ústave a na základe odborného lekárskeho posudku rozhodne buď o ďalšom trvaní detencie alebo o prepustení odsúdeného z detenčného ústavu, ak dôvody detencie pominuli.

[illegible]

Potiaľto by sme mohli považovať zmenu za pozitívnu. Doterajšia aplikácia tejto právnej zmeny však môže vyvolávať prinajmenej rozpaky a mnohé otázky.

Napriek tomu, že sa jedná o hraničnú zdravotnícko – právnicko - kriminologickú oblasť, a je určite otázne či tieto zariadenia majú byť zriaďované ministerstvom zdravotníctva alebo ministerstvom spravodlivosti, neprebehla o tejto základnej otázke na Slovensku žiadna verejná interdisciplinárna debata, v ktorej by mohli svoje názory a skúsenosti vyjadriť odborníci jednak zo zdravotníctva, tak aj z práva, kriminológie, penológie a iní dotknutí; o tejto základnej otázke sa nekonala žiadna odborná psychiatrická konferencia či seminár.

Čo sa dialo chronologicky v praxi od roku 2004 doposiaľ, citujeme z oficiálnych materiálov :

V roku 2004 na tento účel bola v spolupráci s Ministerstvom spravodlivosti Slovenskej republiky vytvorená skupina odborníkov, ktorí vykonali v roku 2004 obhliadku vytipovaných psychiatrických liečební v pôsobnosti rezortu Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky a to:

- 1. Psychiatrickej nemocnice Philippa Pinela Pezinok,*
- 2. Psychiatrickej liečebne vo Veľkých Levároch,*
- 3. Psychiatrickej liečebne Sučany.*

Pre potreby detenčného ústavu ako najvhodnejšia bola určená objektová sústava v Psychiatrickej liečebni Sučany s potrebou stavebno – technicky dobudovať objekt v areáli liečebne.

Dňa 14. 8. 2007 sa na pôde MZ SR uskutočnilo osobné rokovanie ministra spravodlivosti SR a ministra zdravotníctva SR z dôvodu nevyhnutnosti zriadenia detenčného ústavu. Výsledkom rokovania bolo zhodné stanovisko oboch predstaviteľov rezortov zriadiť detenčný ústav v tzv. pavilóne „C“, ktorý sa nachádza v Psychiatrickej liečebni Sučany.

Okrem vybranej psychiatrickej liečebni v Sučanoch, prehodnotila pracovná skupina ďalšie psychiatrické zariadenia, ktoré by prichádzali do úvahy ako budúce detenčné ústavy aj:

- 1. Psychiatrická liečebňa Plešivec*
- 2. Psychiatrická nemocnica Hronovce.*

Vzhľadom na to, že na Slovensku nie sú so zriadením a prevádzkou detenčného ústavu žiadne praktické skúsenosti, bolo dohodnuté, že pri jeho plánovaní a výstavbe je nutné aplikovať odborné poznatky získané praxou v už existujúcich detenčných ústavoch v členských štátoch EÚ. MZ SR na základe získaných podkladov zo zahraničia a odporúčania odborníkov z odboru psychiatrie vypracovalo návrh na personálne a materiálno-technické vybavenie detenčného ústavu. Z uvedeného vyplýva, že detenčný ústav je vhodné kreovať pri jestvujúcom zdravotníckom zariadení typu psychiatrickej liečebne, resp. psychiatrickej nemocnice.

*Po vzájomnej dohode medzi zástupcami MZ SR a Zboru väzenskej a justičnej stráže bolo rozhodnuté, že detenčný ústav bude zriadený v **Psychiatrickej nemocnici Hronovce**. Projektová dokumentácia bola dopracovaná na základe podkladov ZVaJS, stanoviska hlavnej odborníčky pre psychiatriu a podkladov získaných z pracovnej návštevy detenčných ústavov vo Veľkej Británii.*

Ministrom zdravotníctva v spolupráci s ministrom spravodlivosti bolo uložené zriadiť a sprevádzkovať detenčný ústav do 31.12.2009.

Zabezpečenie realizácie inštitútu detencie v praxi bude určite veľmi náročné. Vytvorenie vhodného detenčného ústavu vrátane dostatočného vybavenia bude predstavovať nemalé náklady. To isté platí o jeho prevádzke. Závažným problémom bude zabezpečenie kvalifikovaného personálu.

Na Slovensku má vzniknúť detenčný ústav ako zdravotnícke zariadenie strážené príslušníkmi Zboru väzenskej a justičnej stráže. Stráženie nemôže byť len vonkajšie, ale musí byť aj vnútorné, teda chrániace pracovníkov jedného kompaktného teamu. Všetci pracovníci detenčného ústavu by mali predstavovať jeden súdržný team fungujúci a pracujúci pod jednou pracovno-právnou normou. **Zamestnanci navrhnutého a schváleného slovenského detenčného ústavu však budú jednak zdravotnícki pracovníci pracujúci v režime civilných predpisov a jednak príslušníci ZVJS pracujúci v režime policajných predpisov. S fungovaním takéhoto zariadenia nielenže nie je žiadna skúsenosť, ale máme obavu, že nevznikne jednotný a súdržný pracovný team. Takýto nejednotný team môže byť potom slabým ohniskom v reťazi, ktorá by mala byť čo najpevnejšia, pretože práca v detenčnom ústave bude veľmi náročná.**

Podľa nášho názoru **by mal byť vypracovaný a prijatý aj špeciálny zákon, zákon o výkone detencie**, tak ako je tomu v Českej republike.

Naším príspevkom sme chceli rozvíriť stojace vody o problematike, ktorá je úplne nová a podľa nás sa jej nevenuje dostatočná odborná pozornosť.

Myslíme si, že bez verejnej odbornej multidisciplinárnej diskusie o tom, kto má byť zriaďovateľom a prevádzkovateľom detenčných ústavov na Slovensku, či MZ alebo MS nie je možné zodpovedne aplikovať ustanovenia Tr. zákona o detencii v praxi.

Apelujeme na predstaviteľov Slovenskej psychiatrickej spoločnosti, Slovenskej sexuologickej spoločnosti a hlavného odborníka MZ pre psychiatriu, aby naše postrehy vzali do úvahy.

Tento raz len vďaka súčasnej kríze detenčný ústav nebude do konca roka 2009 sprevádzkovaný a preto je ešte čas sa nad celou problematikou zodpovedne zamyslieť.

Ďakujeme za pozornosť.

Lexmann Juraj, Kostár Andrej, Droba Svetozár, Smetánka Andrej